

TÁRCZA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYV-
TÁRA ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1911. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga ebben az évnegyedben köteles példányokban 3710 drb, ajándék útján 1540 drb, csere útján 50 drb, vétel útján 238 drb, hivatalos kiadvány czimén 6 drb, összesen 5544 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül kötelespéldány gyanánt beérkezett alapszabály 311 drb, egyházi körlevél 10 drb, falragasz 2693 drb, gyászjelentés 2607 drb, hivatalos irat 86 drb, falragasz 2693 drb, perirat 4 drb, szinlap 1917 drb, zárszámadás 1262 drb, különféle 832 drb, összesen 10.102 drb apró nyomtatvány. Vételre 2650.40 koronát és 172.90 márkát fordítottunk.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Alsófehérmegyei Tört. Rég. és Természettudományi Egyesület (Gyulafehérvár), Balogh Ferencz (Debreczen, 3 drb), Bencsai Gida, Bevilacqua Béla (3 drb), Bosnyák-hercz. országos kormány (3 drb), Burzenländer sächsisches Museum (Brassó), Columbia University (New-York), The J. Crerar library (Chicago), Csiki Ernő (4 drb), Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyesület, Erdélyi Múzeum Egyesület (Kolozsvár), Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára (Kolozsvár), Feleky Károly (New-York, 2 drb), Földváry Elemér (Genève), Grünhut Jenő (3 drb), Gulyás Pál, Gyárfás Tihamér (Brassó), Hispania society of America (New-York), Igazságügyminiszterium, Képviselőházi iroda (6 drb), Kongl. Universitäts-bibliothek (Uppsala, 2 drb), Kön. Hof- u. Staatsbibliothek (München), Lazar Viktor (Bukarest), Madarassy László (6 drb), Madarász Gyula (4 drb), M. kir. közp. statisztikai hivatal (2 drb), Magyar Könyvszemle szerkesztősége, Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Magyar Tudományos Akadémia (6 drb), Magyar vegyészek orsz. kongresszusa, Magyarországi Kárpát-Egyesület (Igló, 2 drb), Márton Lajos (4 drb), Matica Srpská (Újvidék), Musée Guimet (Páris, 3 drb), Museum des Königreichs

Böhmen (Prag), Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége, Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa, Pannonhalmi főapátsági főisk. igazgatósága, Persián Kálmán (Kolozsvár), Petrov A. (St.-Petersburg), Phys.-medizinische Gesellschaft (Würzburg), Piukovits József, Pivány Jenő (Philadelphia), Rendőrfőkapitányság, Roth Gyula (New-York), Ságth József, Statist. Zentral-Kommission (Wien), Stefánia-gyermekkórház Egyesület, Svoronos C. M. (Athènes, 2 drb), Szendrei János (2 drb), Téglás Géza, Towarzystwo przyjaciot nauk (Pozsian), University college library (London), Váczi Múzeum-Egyesület (9 drb), Vécsey Tamás, Veszprémmegyei Múzeum-Egylet (Veszprém), Wladár Róbert, Zarándy A. Gáspár (Garamkövesd).

Az itt felsorolt ajándékozókön kívül külön kell kiemelnünk a következőket: Tóth Margit (Csejte), a ki 716 drbbal gyarapította osztályunk gyűjteményét és a Fővárosi könyvtárt, a melynek adományából 715 drb vált be. E két könyvadomány feldolgozása fokozottabban vette igénybe a könyvtár személyzetét.

A vételek közt nevezetesebb szerzemények: 1. Comenius J. A. Orbis sensualium trilinguis. Coronae, 1703. (40 korona.) 2. Calvin J. Az keresztyéni religióra való tanítás. Hanovia, 1624. (120 korona.) 3. Milosai István. Az mennyei tudomány szerint való irtóvány. Debreczen, 1617. (100 korona.) 4. Cynosura juris-positorum. Leutschoviae, 1687. Hozzákötte: Articuli 1681. Sopronii conclusi és Articuli 1687. Posonienses. 5. Károli S. A mi Urunk Jézus Krisztusnak új testamentoma. Amsterdam, 1687. (100 korona.)

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt negyedévben 9870 egyen 20.758 kötet nyomtatványt használt, kölcsön útján pedig 400 egyen 1011 kötetet.

A mult negyedévben 1751 munkát osztályoztunk, a melyekről összesen 2400 czédula készült. Kötés alá készítettünk 424 művet 596 kötetben.

A kötelezpéldányok átvételére berendezett helyiségbe ez idő alatt 1017 csomag érkezett, ugyaninnen 484 levelet expedialtunk, a miből 1021 reklamálás volt.

Az 1897: XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben a törvényes eljárást 26 esetben indítottuk meg.

II.

A *hírlaptár* gyarapodása a lefolyt évnegyedben csakis kötelezpéldányok útján történt. És pedig: nyomdai kimutatással érkezett, a törvényszabta csomagokban, 277 évfolyam 16.936 száma; számonként pedig 77 évf. 6693 száma, összesen 354 évf. 23.629 sz.

A könyvtár helyiségében 715 olvasó 1417 kötetet használt, házonkívül 11 olvasó 104 kötetet; összesen 726 olvasó 1521 kötetet.

Átnéztük 454 évf. 17.143 számát — bele nem számítva a Nemzeti Casino régebbi, feldolgozás alatt levő ajándékát. — Czéduláztunk 45 évfolyamot, közte 5 új lapot.

A nyomdai kimutatással érkezett kötelezpéldányokat első ízben a növedéknaplóba jegyeztük, minden alkalommal pedig külön nyilvántartó czédulákra. A számonként érkezetteket hetenként beosztattuk a betürendben tartott teljes anyagba.

III.

A *kézirattár* az 1911. év második negyedében ajándék útján 6 újkori kézirrattal, 1 irodalmi levéllel és 2 irodalmi analektával, örök letét útján 10 újkori kézirrattal, 490 irodalmi levéllel és 17 irodalmi analektával, vétel útján 39 újkori kézirrattal, 1219 irodalmi levéllel, 34 irodalmi analektával, 1 zenei kézirrattal, 1 zenei levéllel, 151 Petőfi-ereklyével és 1 fényképpel, áttétel útján 2 zenei levéllel, összesen 1982 darabbal gyarapodott. Vételre összesen 11.071 koronát, 5000 márkát, 10 font és 13 shillinget fordítottunk.

Ajándékozók voltak a budapesti kir. Törvényszék, Jeszenszky István, Lonovics Gyula és Tóth Margit.

E rendkívüli szaporodás nagy száma arányban áll annak értékével. Sikerült megszerezni Gyulai Pál irodalmi hagyatékát, mely az újkori magyar irodalomtörténetre nézve megbecsülhetetlen értékű. A Petőfi-ereklyék is e gyűjteményből kerültek elő, benne Szendrey Julia több rendkívül érdekes levele, Szendrey Ignác gazdasági munkái, Petőfi Zoltán levelei s több más adalék a Petőfi- és Szendrey-család történetéhez. Gyűjteményünkben van Gyulai Pál több munkájának eredeti kézírata, Gyulai családi és baráti levelezése, elhunyt és élő jeleseink sok bizalmas levele, az egész írói kör teljes képe, melynek e nagy író és ember volt a központja. Nem kisebb becsesüléssel bírnak Vörösmarty ifjúkori munkái eredeti kézírattal s Madách Imre — részben kiadatlan — levelei Szontagh Pálhoz, melyek mind Gyulai birtokában voltak. E gyűjtemény mellett a szerzett anyag legbecsesebb darabja Liszt Faust-szimfóniája, a mester sajátkezű kézírattal. Az irodalmi levelek közül kiemeljük Pyrker László egy levelét, melyet halálos ágyán írt, akkor is irodalmi tervekkel foglalkozva, s értékes a Vörösmarty Mihály árváira vonatkozó hivatalos iratcsomó, mely a budapesti kir. törvényszék ajándékából jutott a kézírattár birtokába.

Másfelől nagyföntosságú a Lonovics József volt kalocsai

érsek hagyatéka, melyet az érsek rokona, Lonovics Gyula, örök letéteményképen helyezett el könyvtárunkba. A nagyterjedelmű gyűjtemény a kiváló egyházfejedelem egész pályájára, írói és főpásztori működésére teljes világot vet.

A kéziratár személyzete a szokatlan nagy szerzemény földolgozását munkába vette, de teljesen nem tudott elkészülni vele. E mellett a szomolnoki műkedvelő szintársulat könyvtárának — mely régebbi szerzemény még nem nyert végleges elhelyezést — rendezésén és katalogusán dolgozott.

A lefolyt évnegyedben kikölcsönöztünk 14 esetben 43 kéziratot és 61 kutató használt 193 kéziratot, 203 irodalmi levelet és 10 irodalmi anekdotát.

IV.

A *levéltár* a lefolyt évnegyedben vétel útján 72 drb, ajándék útján 139 drb, letét útján 2 drb, összesen 213 drb irattal gyarapodott.

A letéteményezett levéltárak száma nem növekedett, a régebbi levéltárak közül a Görgey-levéltár nyert kiegészítést 283 drb, XVII—XIX. századi és a Szily-levéltár 3 drb XV—XVIII. századi irattal, melyeket Görgey Albert, illetve Szily Kálmán tételmenyestek le.

Ajándékaikkal Banovits Kajetán, Bécsy Dezső, Z. Czigány János, Feleky Károly, Géber Antal és a Fővárosi könyvtár gyarapították a levéltár anyagát.

Vételre 1055 koronát és 2075 márkát fordítottunk.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából 21 drb esik a középkori, 183 drb az újabbkori, 3 drb az 1848/49-es iratok és 4 drb a címereslevelek csoportjára.

A negyedév gyarapodásai közül kiemelendő különösen az 1492. évi közjegyzői okirat, a mely Beatrix királynénak Ulászló magyar királylyal kötött házassága ügyére vonatkozik s a melyben a királyné a közte és Ulászló között a házasság ügyében folytatott tárgyalásokról, a házasság megkötéséről, Ulászló királynak általa történt segélyezéseiről, Ulászló vonakodásáról öt feleségül elismerni, rendkívüli részletességgel nyilatkozik. A nevezetes oklevél a Phillips-féle kéziratok londoni árverésén került Jacques Rosenthal müncheni antikvárius kezébe és tőle a Múzeum birtokába.

A címereslevelek csoportja a következő darabokkal gyarapodott 1. 1610. május 17. Gyulafejérvár. Báthory Gábor címereslevele Zsegedi Kálmár Demeter részére. (Mellékelve külön a címerkép rajza) 2 drb. — 2. 1620. május 10. Bécs. II. Ferdinánd címereslevele Bessenyei István és Ferencz részére. —

3. 1623. augusztus 24. Bécs. II. Ferdinánd címereslevele Banovich Ádám részére. — 4. Nyitra vármegye vizsgálati jegyzőkönyve Virágh János és György nemessége ügyében. — 5. 1910. jan. 14. Kivonat Nyitra vármegye jegyzőkönyvéből 1731-ből Banovics István nemességét illetőleg. — 6. 1910. január 14. Kivonat az 1754/55. évi vágújhelyi járásbeli opus investigationis nobilium című könyvből Banovich István nemességét illetőleg.

A lefolyt negyedben 135 kutató 28.503 drb iratot használt. Kikölcsönözöttetett 7 térítvényen 418 drb irat.

A negyedévi szerzeményeket feldolgoztuk. Folytattuk az Ocskay-iratok, továbbá a Türr-gyűjtemény rendezését, mely utóbbi részletes jegyzéke a befejezéshez közel áll. A letéteményezett levéltárak kiegészítése gyanánt beküldött anyag a következőkép oszlik meg: *Görgey-levéltár* 4 drb XVII., 259 drb XVIII. és 20 drb XIX. századi irat, összesen 283 drb, *Szily-levéltár* 1 drb XV. századi másolat, 1 drb XVI. és 1 drb XVII. századi irat, összesen 3 drb.